

משנה מסכת אהלות פרק ז משנה ו

האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש:

תלמוד בבלי מסכת נדה דף מג-מד

מתני'...תנוק בן יום אחד...וההורגו חייב...

תוספות מסכת נדה דף מד עמוד א

איהו מיית ברישא - ...ומיהא בן יום אחד ההורג חייב דקתני אבל עובר לא היינו אפילו נהרגה או ישבה על המשבר עד שיצא ראשו כדתנן במסכת אהלות פ"ז (משנה ו) ומייתי לה בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב:) אשה המקשה חותך אבר יצא ראשו אין דוחין נפש מפני נפש ומיהו אפשר דדוקא היכא דאמו חיה לא מיחייב הורגו עד שיצא ראשו שתלוי קצת בחיות אמו אבל היכא דמתה חייב משום דכמונח בקופסא דמי וא"ת אם תמצי לומר דמותר להורגו בבטן אפי' מתה אמו ולא הוי כמונח בקופסא אמאי מחללין עליו את השבת שמביאין סכין דרך ר"ה לקרוע האם כדמוכח בפ' קמא דערכין (דף ז:) וי"ל דמכל מקום משום פקוח נפש מחללין עליו את השבת אף ע"ג דמותר להרגו דהא גוסס בידי אדם ההורג פטור כדאמר פרק הנשרפין (סנהדרין עח.) דרוב גוססים למיתה ומחללין את השבת עליו כדאמר פרק בתרא דיומא (ד' פד:) דאין מהלכין בפקוח נפש אחר הרוב.

תוספות מסכת חולין דף לג עמוד א

אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו - משמע דטעמא משום דליכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור...ואף על גב דבן נח נהרג על העוברים כדאמר התם וישראל אינו נהרג נהי דפטור מ"מ לא שרי

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ט

הרי זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במיעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם.

תורת האדם שער המיחוש - ענין הסכנה

ומסתברא כבעל הלכות, שאם אמרה צריכה אני פשיטא דמאכילין אותה, אלא אפילו ראו אותה מתאוה לאותו הריח ופניה מוריקות מאכילין אותה דחוששין לעיקור. ודקאמר נמי משום סכנת ולד שמע מינה אפי' ליכא למיחש לדידה מחללין. והיינו דגרסינן בשלהי פרק קמא דערכין (ז' א') אמר רב נחמן אחר שמואל האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעין את כרסה ומוציאין את הולד. . . ואף על גב דתנן (אהלות פ"ז) האשה המקשה לילד מביאין סכין ומחתכין אותו אבר אבר יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, דאלמא מעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות, ותנן נמי (נדה מ"ד א') גבי תינוק בן יום אחד וההורגו חייב, ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא, וקרא נמי כתיב דמשלם דמי ולדות, אפילו הכי לענין שמירת מצות מחללין עליה, אמרה תורה חלל עליו שבת אחת שמא ישמור שבתות הרבה. הלכך אפי' בהצלת עובר פחות מכן ארבעים יום שאין לו חיות כלל מחללין עליו כדעת בעל הלכות.

ואיכא דסבירא ליה שאין מחללין משום נפלים, אלא עוברה שהריחה חששא דמיתה דידה היא, שכל המפלת בחזקת סכנה. וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא דכיון שמתה הרי הוא כילוד, לאו ירך אמו הוא ולא בדידה תלי אלא חי הוא ודלת ננעלה בפניו, ליכא אלא דלא הוי ליה חזקה דחיותא, וספק נפשות להקל.

שו"ת מהרי"ט חלק א סימן צז

שאלה עובר רך /ירך/ אמו בפרק שני דגיטין גבי עבד ובפרק כיצד מערימין ובפרק הפרה ועיין ס"פ מרובה ובפ' הבע"י ובפ"ב דחולין אין מזמנין גוי על בני מעיים וכתב שם התוספות נהי דפטור על הנפלי' אבל לא שרי וכו' דהא דאסור מדין חבלה הוא ותנן בפ' שביעי דאהלות האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הוולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו יצא רובו אין נוגעים בו שאין דוחין נפש מפני נפש וקשה טעמא משום דחייה קודמין לחייו הא אם לא היה לה סכנת נפשות יש בחיי הוולד בית מיחוש והיכי אמרינן בערכין דהורגין את הוולד בידים מפני /מפני/ ניוול/ניוול/ האם. ועוד קשה דמייתי בההיא שמעתא גופה דערכין האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעין את כרסה ומוציאין את הוולד. . . אלמא דספק נפשות חשיב כיון דדוח' את השבת ועוד דבפרק ד' מיתות אמרי' דבן נח נהרג על העוברין דכתיב שופך דם האדם באדם איזהו אדם שהוא באדם זה עובר שבמעיה אמו והתם לקמן בהך פרקא אמרינן ליכא מדעם דלישראל שרי ולגוי אסור וכתבו התוספות דעל העוברים דגוי חייב וישראל פטור אף על גב דפטור לא שרי אלמא יש איסור בדבר.

ויש לתרץ ההיא דיוצאה ליהרג שאני הואיל וסופו ליהרג עם אמו דעובר ירך אמו הוא כדאמרינן בפרק כיצד מערימין ובכמה דוכתי משום ניוול/ניוול/ דאמו מקדמינן ליה מיתה אי נמי איכא למימר דלעולם עובר לאו כילוד דמי דכירך אמו הוא ואשה שמתה שאני שהוא חי ומתה אמו הרי הוא כילוד דלא חשיב אדם שהוא באדם אלא כמי שיצא לאויר העולם וכנגדו בבהמה טעון שחיטה. ובפ' בתרא דיומא גבי ההיא דעוברה שהריחה הביאו משם הרמב"ן ואיכא מרבוותא דאמרי דמשום סכנת וולד לחודיה מחללין וא"מ דאמר שאין מחללין משום נפלים ועוברה שהריחה משום חשש מיתה דידה הוא וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא דהרי הוא כילוד דתו לאו ירך אמו הוא דלאו בדידה תליא אלא חי הוא ודלת נעולה בפניו וליכא חששא אלא דליכא חזקה דחיותא וספק נפשות להקל הרי דדבר זה אכתי לנפלים דין נפשות לפקוח פלוגתא היא וספק נפשות להקל להחיותן כל שכן שלא לפגוע בהם ומינה ילפינן לנפלים דגויים דלמאן דאמר הכא מחללין עליהם שבת בדידהו מיתה איסור' איכא. ומיהו תימה דלא חשיבי נפש ובגויים שרי לגמרי. מכל מקום להתעסק עמהם שיפילום קעבר על לפני עור לא תתן מכשול לפי שהם מוזהרים על הנפלים ונהרגים עליהן ואמרינן בפ"ק דעבודה זרה מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול אם שיש רופאים אחרים שיאמרו להם דלא קעבר אלא היכא דקאי בתרי עברי דנהרא כדאמרינן התם.

שו"ת מהרי"ט חלק א סימן צט

שאלה וששאלתם אם מותר להתעסק עם גויה א' להתעבר או שתפיל אם יש בדבר איסור מחמת איבוד נפשות שהן גוים.

תשובה... ולהתעסק עמה שתפיל פרי בטנה איבוד נפשות אין כאן דאפילו בישראל נפלים לאו נפש הוא וממון הוא דחייב רחמנא דמי וולדות לבעל דכתיב כאשר ישית עליו בעל האשה... ובפרק יוצא דופן דרשינן כל נפש לרבות קטן בן יום אחד דמשמע כל נפש אפילו נפש כל דהו אלמא נפלים אפי' נפש כל דהו לא מקרי ובסוף פרק קמא דערכין תנן האשה שהיא יוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד ופרכינן פשיטא גופה היא סד"א הואיל וכתביב אשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא לפסדיה מיניה קמשמע לן ומדפריך פשיטא משמע דמחמת איבוד נפשות אין נדנדוד כלל ולא אתא לאשמועינן אלא משום פסידא דבעל ואמרינן התם האשה שהיא יוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון שלה כדי שימות הולד תחילה שלא תבא לידי ניול אלמא בשביל ניול האם הורגים הולד בידיים ולא חשו משום איבוד נפשות הילכך בישראלית מפני צורך אמו נראה שמותר להתעסק עמהם שתפילנה כיון דרפואת אמו היא נאם הצעיר יוסף בכמהר"ר משה מטראני זלה"ה.

שו"ת חוות יאיר סימן לא

ועל דבר שאלתך אשת איש שהרהר לזנונים ואחר המעשה נתחרטה ונתנה קולה בבכי גם יום גם לילה אל תתני פוגת בת עינה רק הורידה כנחל דמעה והטיחה ראשה בכותל עד כי זוב דמה מראשה והגידה לבעלה וגם בקשה מחכם שיסדרו לה תשובה וככל אשר יושת עלי' תעשה... הלכה אל חכם ושאלה לו אם רשאית לגמוע דבר מאבקות רוכל לשלשל זרע המקולל אשר בקרבה ובקשת דעתי בזה... אין חילוק בין היות המעוברת אשתו הנשואה וכשירה שבנשים או ממזר מאשת איש שהרי לא נפלאת היא ממך דדין ממזר לכל דבר כדין ישראל כשר וראוי להיות דיין הגדול בח"ל רק שאסור לבא בקהל ולישב בסנהדרין... ואחשבה כי עיקר שאלתך כללית אם יש עון איבוד נפש בזה אחר שנתעברה לקלקל העובר ולהמיתו ולהפילו ובזה היה אפשר לחלק כמה חילוקים אם כבר עברו ארבעים יום דמקמי הכי מיא בעלמא ננהו כמבואר בפ' המפלת ובפ"ק דכריתות או אם כבר עברו על הריונה ג' חדשים שהוא זמן הכרת העובר וזמן הבחנה או אם הרגישה בבטנה תנועת העובר המאוחר קצת אחר ג' חדשים... תנן במשנה פ' יוצא דופן... ולפי המשך דברי התוס' היה נראה דיש כאן ג' חילוקי דינים בעובר דכשמתה אמו חייב ההורגו לעובר בדעק. ובדעדין חיה ההורגו פטור אבל אסור להורגו בדעק. מש"כ כדאכתי לא עקר משמע דמותר. ובאמת התוס' לא נחתו לחלק בפירוש בחילוק פטור או מותר... ובפ"ק דעירוכין ז' ע"א אמרינן ישבה על המשבר ממתנין עד שתלד ואמר טעמא דכיון דעקר גופא אחרינא הוא אף על פי דה"ל לקצת עינוי דין כמ"ש התוס' שם. ומ"מ מקמי דעקר נראה דלכ"ע מותר וראיה מהא דאר"י אמר שמואל פ"ק דעירוכין שם האשה שיצאה ליהרג מכין אותה נגד בית הריונה כדי שימות הולד תחילה שלא תבא לידי ניוול (רק דיש לדחות ולומר דשם לא נקרא ממית נפש שהרי עכ"פ סופו למות ולחיי שעה דעובר לכ"ע לא חיישינן) ולכן ג"כ אין ממתנין לה וכו' משום דלא מקרי נפש כלל ולכן מקשה הש"ס פשיט' יע"ש. ואין להקשות מהא דפשיטא לן דמחללין שבת בשביל סכנת עובר במעי אמו וגם מפני סכנת העובר מאכילין האם ביוה"כ אף על פי דלא נזכר בדברי הפוסקים בפירוש מ"מ ודאי הכי הוא רק שם י"ל הטעם לא מצד העובר רק שכל סכנת העובר הוי סכנת אמו מאחר שאין לו תנועה לצאת כנודע. מש"כ מפני סכנת העובר לבד ודאי לא היינו מחללין שבת ולא היינו מאכילין אמו דודאי אם מותר להרגו א"א לומר לחלל עליו שבת. ואף דדחו התוס' הוכחה זו וראיה מגוסס. התוס' שפיר כתבו די"ל אף על פי שמחללין עליו שבת מ"מ ההורגו פטור. מש"כ לומר דמותר להרגו ומותר לחלל שבת להצילו ודאי אין לו שחר אף על פי שבלשון התוס' מ"ד רע"ב בקושייתם לא משמע כן ודאי לא דקו בלשון וכדמוכח בתירוץ ולפי זה הא דאמר ר"נ אמר שמואל ספ"ק דעירוכין האשה שישיבה על המשבר מביאין סכין דרך ר"ה ומקרעין את כריסה וכו' דווקא נקט בשיבה על המשבר דעקר דאל"כ אין מחללין שבת בשביל הצלת הולד. ומ"מ אין ראייה מזה כלל די"ל דמקמי דישיבה על המשבר ועקר ודאי א"א לולד לחיות במתה אמו והכי משמע בתוס' נדה מ"ד ע"א ונ"ל דגם רש"י שפ"י בספ"ק דעירוכין על מקרעין את כריסה דזימנין מקרי דאיהי מיית ברישא ר"ל בדעקר דבדעדין לא עקר את"ל דעדין הולד חי א"א להתקיים עוד. וא"כ לפי מ"ש היה היתר גמור שאלתך אשר שאלת מדין תורה לולי המנהג הפשוט בינינו וביניהם מפני גדר פרצות הפריצות והזנונים אחריהם. האמנם... וא"כ מצד קלקול הזרע אחר קליטה אין איסור מ"מ אף שאנו מדמין לא נעשה מעשה להתיר לאשה כ"ש אחר שנקלט הזרע וא"כ מי שמסייע לזה הוי מסייע ידי עוברי עבירה ומה שאמרו אשה מזנה מהפכת ספ"ד דיבמות אינו ראייה לכאן ולכאן כל המתעסק בזה והגורם את זה חוששני לו מחטאת... לכן אף על גב דמותר לה לשתות כוס עיקרין כבס"פ הבע"י וכמ"ש רמב"ם וטור א"ה סי' ה' מ"מ לעשות מעשה לא שרינן. ותו לא מידי ונא אחי אל תטריחני עוד בשאלות כאלה כי בקושי השבתי לך זאת הפעם.

שו"ת שרידי אש חלק א סימן קסב

בענין הפלת עוברים...

אשה שחלתה בשעת הריונה במחלת אדמת (בלע"ז: Roteln), אשר לפי דעת הרופאים, הילדים הנולדים מהריון שכזה הם רובא רובא חרשים או שוטים גמורים או סומים, ועפ"י החוק השורה באנגליה מחוייבים הרופאים להפיל את העובר אחרי עבור שלושה חדשים להריון, בזמן זה מתברר טיב אותה המחלה. והשאלה היא, אם מותר לרופא ישראל לעסוק בהפלת הולד אם המעוברת היא ישראלית או אף אם היא נכרית, ואם מותר לו להודיע לממשלה על מחלת המעוברת, כדי שתאחז באמצעים להפלת העובר.

לפי דעת הרופא השואל, יש לו לחוש שבאם יעבור על אותו החוק יענישוהו בעונש חמור ואף יעבירוהו ממשמרתו, משמרת הרופא, כי עפ"י חוק הלאמת הרפואה השורר באנגליה נחשבים הרופאים לפקידי הממשלה והם מקבלים את משכורתם מקופת הממשלה ואין להם רשות להשתמט מחובת המשמעת לחוק הנ"ל, הדורש במפגיע הפלת העובר של אשה שחלתה בשעת הריונה במחלה הנ"ל

ענף ראשון: לשון התוספות דמותר להרוג את העובר...

מסקנא זו מכריחה אותנו לומר שאפי' באמו חיה אסור להרוג את העובר מה"ת, שאל"כ איך אפשר לומר שהתורה התירה לחלל עליו את השבת, דזה דבר שאין לו שחר, כביטוי של החו"י הנ"ל, שהיא מותר להורגו ויהא מותר לחלל עליו את השבת. ובע"כ אנו מוכרחים לומר, שמה שכתבו התוס' מותר להורגו אינו אלא שיגרא דלישנא וכוונתם לומר שההורגו פטור...

וכן בשטמ"ק לערכין ז', א מביא בשם הרא"ש דעובר הוה ספק נפשות ומשום כך מחללין עליו את השבת, והא דמותר להורגו כדי להציל את אמו משום דדוחין ספק נפש מפני נפש ודאי, עי"ש, וגם שם נקטו הלשון דמותר להורגו, מיהו שם בא לשון זה בקשר עם הצלת האם ושייך שפיר לומר מותר...

מיהו לפי הרמב"ן במס' נדה מ"ד יוצא דאין איסור מה"ת להרוג את העובר ובכ"ז מחללין עליו את השבת. ולא כדעת החו"י שזה דבר שאין לו שחר. דהרמב"ן סובר דאין חילול שבת תלוי בדין הריגה, וכן דעת הר"ן בפ"ג דחולין דהא דאשה היוצאת ליהרג אין ממתניין לה עד שתלד, היא לא משום דעובר י"א, אלא משום דעובר לאו נפש הוא. ועי' בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' ס"ה אות י"ד...

מוכרח מדבריהם, שאפי' בלא עקר מחללין את השבת, שאל"כ לא היו מקשים מהא דמקראין את כריסה והא התם ישבה על המשבר והולד עקר. וע"כ, שלפי סברתם אין חילוק בזה. ולפי"ז אינו מובן מה שרצה החו"י להתיר הריגת עובר אם אמו חיה והעובר לא עקר.

ומה שתמוה ביותר, שהחו"י עצמו כתב שם דמהא דאמר שמואל האשה שישבה על המשבר וכו' אין ראייה דדוקא נקט בישבה על המשבר דעקר, דאל"כ אין מחללין שבת בשביל הצלת הולד די"ל דמקמי דישבה על המשבר ועקר ודאי א"א לוולד לחיות במתה אמו. והכי משמע בתוס' נדה מ"ד, א. ולפי דבריו אלה אין לנו שום יסוד ושום הוכחה דבלא עקר מותר להורגו ושאינ מחללין עליו את השבת, וא"כ תמוה איך רצה החו"י להתיר הריגת עובר בדלא עקר. וצע"ג.

ענף שני: חילול שבת בשביל הצלת עובר...

ויש דעה שליטת לאחד הראשונים, והוא בעל התוס' המובא בשטמ"ק לערכין ז', ב, שסובר דהא דאמר ר"נ אמר שמואל: האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת וכו' מיירי בהוציא העובר את ראשו, דאז חשוב כנולד ממש, כמפורש בפ"ז דאהלות: יצא ראשו אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש.

ענף חמישי: סיכום - קודם ארבעים יום מותר להפיל העובר כשעלול להיות מחוסר אבר וכד'

היוצא מכל השו"ט להלכה, באשה שחלתה בשעת הריונה במחלת אדמת, שלפי"ד הרופאים עלול הולד להיות מחוסר אבר או מחוסר דעת - קודם מ' יום להריונה מותר להפיל את העובר, שקודם מ' יום הוא מיא בעלמא, כמפורש ביבמות ס"ט, ואינו חשוב עובר כלל. וכן תפסו כל גדולי האחרונים...

ועכשיו ראיתי בנועם ו' שהגאון רא"י אונטרמן, הרב הראשי בא"י שליט"א, אוסר את הפלת העובר באשה חולנית אפילו קודם מ' יום, ולכן למעשה עדיין צריך להתייעץ עם גדולי ההוראה. והנה הגרא"י אונטרמן נ"י חושב שיש בהמתת עובר מאביזריהו דרציחה, ואולם המהרי"ט בשו"ת סי' צ"ז מביא ראי' שאין בהמתת עובר משום רציחה, מערכין ז'...

שו"ת יביע אומר חלק ד - אבן העזר סימן א

ב"ה. יום ראשון טז שבט תשכ"ג. לכבוד ידי"נ וחביבי הרב הגאון המפורסם כש"ת מהר"ר יהושע זליג דיסקין שליט"א. הרב דפרדס חנה...

ואודות שאלתו בדבר האשה העלובה אשר ילדה שלש פעמים ע"י ניתוחי קיסר. וכעת שוב נכנסה להריון, והיא בסוף החודש השני, והרופאים דורשים ממנה במפגיע לעשות הפלה בהקדם, כי אחרת נשקפת סכנה לחייה...

ו. וראיתי בשו"ת מהרימ"ט ח"א (סי' צט)...ומוכח מדבריו שאפי' אין כל סכנה נשקפת לחיי האם מותר להפיל העובר לרפואתה. ולכאורה קשה דלפ"מ ש' התוס' (חולין לג) שיש איסור תורה בהפלת העובר, נראה שאין היתר בזה אלא

במקום סכנה. ומה היא דערכין יש לדחות לפמ"ש הגאון מצפה איתן (סנהדרין נט) הקשה בס' צדה לדרך פר' משפטים... וה"נ נדחית בזה ראית המהרימ"ט, דשאני התם שכיון שעיקר חיות העובר מצד האם חשיב כאילו נגמר דינו להריגה. הא בעלמא יש בזה איסור תורה משום איבוד נפש... ומעתה אין בראיות מהרי"ט /מהרימ"ט/ הנ"ל בכדי להתיר הפלת עובר לרפואת האם, כל עוד אין סכנה נשקפת לחיי האם בגלל העובר. ואדרבה מהתוס' (חולין לג וסנהד' נט) מוכח להדיא לאסור...

ח. אולם בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' מב אות לא - לב) העלה, שאע"פ שדעת התוס' (סנהד' נט וחולין לג) שיש איסור מן התורה בהריגת עובר, ושכן נראה דעת הרמב"ם והסמ"ג והש"ע, ממה שכתבו דהא דמחתכין העובר להצלת האם, משום שהוא כרודף, משמע דבלא"ה יש איסור מה"ת להמיתו. והיינו משום דס"ל דעובר ירך אמו... וכן דעת רש"י ערכין (ז). מ"מ דעת התוס' נדה (מד:) שמותר להמית העובר מה"ת. וכן נראה מהתוס' סנהדרין (פ:). ומהר"ן (פ"ג דחולין). וכן דעת הראב"ד דס"ל עובר לאו ירך אמו, ולפ"ז ע"כ הא דתנן בערכין (ז) שאין ממתנין לה עד שתלד, משום שאין איסור בהמתת העובר. ומ"מ נ"ל דמודו דאיסורא דרבנן מיהא איכא. ומעתה לא מבעיא להסוברים שאין בהמתת עובר איסור תורה, שמותר להמית העובר לצורך רפואת האם, אפילו אין לה אלא סכנת אבר. וכדק"ל באו"ח (סי' שכח סי"ז). אלא אף להסוברים שאסור מן התורה, מ"מ לתועלת ולרפואת האם יש להתיר, מאחר שביארנו שהאוסרים מה"ת ע"כ דס"ל עובר ירך אמו, שאל"כ למה אין ממתנין לה עד שתלד. וא"כ לרפואת האם הרי הוא כירך אמו שמותר לחתוך לרפואתה. ומה שהוצרכו הרמב"ם והסמ"ג והש"ע לטעמא דהוי כרודף, משום דבישבה על המשבר הולד עקר ממקומו וגופא אחרינא הוא ולא כירך אמו הוא. עכת"ד. ולפי דבריו היה מקום לקיים ד' המהרי"ט שבסי' צט שמתיר הפלת העובר לרפואת האם... א"כ י"ל שאפי' הוא איסור תורה, מותר להפיל עובר לרפואת האם... מ"מ י"ל דהוי ס"ס לקולא. שמא הלכה כהתוס' נדה, והראב"ד, והר"ן, דאיבוד עובר הוי רק מדרבנן, וא"כ יש להתיר במקום חולי שאין בו סכנה, ואת"ל שהלכה כהחולקים וס"ל דהוי מה"ת, שמא הלכה כד' ה"ה והמל"מ וסיעתם שאף איסור תורה הותר לחולה שאב"ס... אולם מכל מש"כ לעיל המעיין ישר יחזו פנימו ששיטת התוס' (סנהד' נט וחולין לג) וסיעתם דהוי איסור תורה ממש בהפלת העובר. ואין מקום להסתמך ע"ד הבית יהודה והחיים ושלום להתיר לעשות הפלה שלא במקום סכנה... (ומיהו בשתיית סם י"מ להקל כד' הבית יהודה.)

י. ומעתה בני"ד שהרופאים טוענים שנשקפת סכנה לחיי האם, נראה בודאי שיש להקל לעשות הפלה מכל הני טעמי תריצי, כי חייה קודמין לחייו, וגם מפני שנחשב העובר כרודף בגרמו לה סכנה. והן אמת דלפ"מ שהוכחנו במישור מפ' סופרים ומפי ספרים שיש איסור תורה בהפלת העובר, י"ל שאין לסמוך על הרופאים בזה. וכמ"ש הנודע ביהודה קמא (חי"ד סי' מט) דבדאורייתא אין לסמוך על עדות הרופאים... ומ"מ נראה שאם שואלת לרופא אחר שלא בפני הרופא הראשון וגם הוא אומר שיש חשש סכנה בדבר נראה שיש להקל... ומכל שכן כשנצרך שיטת הסוברים דהפלת העובר אסורה רק מדרבנן. שאז לכל הפחות יש מקום לסמוך על ב' רופאים. ועוד דבני"ד עדיין לא מלאו לעובר ג' חדשים, ונראה דבכה"ג אין ב"נ נהרג עליו, וגם לישראל אין איסור מה"ת בזה, שאין הכרת עובר בפחות מג' חדשים, וכמ"ש ביבמות (לז). ובנדה (ח:). וכן בשו"ת חות יאיר (ר"ס לא) צידד בזה... ומעתה י"ל בני"ד דשפיר יש ג"כ בזה נאמנות לרופאים. ועוד שיש מקום לומר דבכה"ג שלא מלאו לעובר ג"ח שפיר סמכין ע"ד הפוסקים דס"ל דהמתת עובר אינו אלא מדרבנן, מכח ס"ס, שמא הלכה כמ"ד שהמתת עובר מדרבנן, ואת"ל דהוי מה"ת, שמא בפחות מג' חדשים אינו אלא מדרבנן, וא"כ יש להתיר גם במקום חולי שאין בו סכנה כלל. ולפחות נסמוך בזה ע"ד הרופאים כשהם שנים זה שלא בפני זה...

שו"ת ציצ' אליעזר חלק ח סימן לו

הפלת עובר איסורו מה"ת או מדרבנן ב"ה י"ב ניסן תשכ"ד. ירושלים עיה"ק תובב"א. למע"כ ידידי ועמיתי בעבודת הקודש אשר בכתף נישא יחדו הרב הגאון הגדול נר המערבי ודרופתקא דאורייתא וכו' כש"ת מוהר"ר עובדיה יוסף שליט"א. חבר בית הדין בפעיה"ק קרתא דשופריא ת"ו.

מה מאד גדלה שמחתי בקבלי כהיום הזה מתנתא דאורייתא דמר ה"ה רביעי בקודש מסדרת חיבוריו המופלאים המלאים ברכת ד' אשר יום ליום יביע אומר להשיב לשואליו דבר. בעודי בכפי אני בולע בצימאון רב תשובה אחר תשובה ונהנה הנאה רוחנית.

והנה מדי עיוני באחת הנה ואחת הנה נתקלתי ועמדתי רגע קט בעיון בסימן א' שבחאה"ע באשר נגעי באפס קצהו מהענין העמוק הזה בספרי שו"ת ציצ' אליעזר ח"ז סי' מ"ח פ"א, וכתר"ה יצ"ו זכר לנו בשפלינו. ובעברתי על פני תשובתו הנעלה ראיתי כי עוד תנא ושייר כמה מגדולי הפוסקים שמשם בארה שס"ל ג"כ דהפלת עובר אינו אסור אלא מדרבנן... וכמו"כ נדמה שלא נגע ג"כ במה שכמה מהגדולים מבארים בדעת הרמב"ם דלית ליה להלכה הכלל של מי איכא מידי, ושמיילא יוצא ג"כ שיסבור בזה דליכא איסורא דאורייתא, לכן אצטט לו בזה בחיפזון מהרשום בזכרוני בקשר לכך. [וישמשו דברי כדברי - תשובה גם להרב המשיג בירחון קול תורה אייר תשכ"ג]...

(ג) וגם לרבות מה שמצאתי בספר שו"ת צלוצת דאברהם (יענר) סי' ס' בתשובה המודפסת שם מהגאון הגר"ש קלוגער ז"ל... וכיון דמוכח בתוס' שם בערכין דמה דיוצאת ליהרג ואי ממתיתן /ממתנין/ לה עד שתלד הוא מכח עיוני הדין וא"כ פריך הש"ס כך, דהרי גופה היא ואין לו חזקת חיים בפ"ע וא"כ פשיטא דצערא דידה עדיף ואין להמתין מכח עיוני

הדין, ולזה משני דהוי ס"ד דהוי ממון דבעל ולכן אין להפסיד לו בשביל עינוי הדין דידה עיין שם. הרי דשפתי הגר"ש קלוגער ז"ל ברור מללו להתיר המתת העובר גם משום צערא דגופה דאשה בדומה לצער של עינוי הדין, ומכח טעמא שיבוא גם אפי' אי ס"ל לכללא דמי איכא מידי, והיינו בהיות ואין לולד חזקה דחיותא ובכה"ג צערא דידה קודם.

ואין ברצוני להאריך בזה יותר כדי שלא יתפרשו הדברים כאילו דעתי להקל בזה מכל. ומה שרציתי הוא רק זה להוסיף להראות כי ישנם פנים מסבירות בהלכה להורות להקל בזה גם כשלא צפוי סכנה של ממש לאשה, אבל מרועע מצבה הבריאותי וגורם לה יסורי גוף ונפש עד שרופא נאמן מחליט שמהצורך לסדר לה הפלה. וכהאופן המדובר בספרי שם.

שו"ת ציצ' אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק ג

שער ג' הפסקת הריון מטעמי בריאות או פסול ממצרות וכבוד משפחה. פרק א' דין ישראל וכן נח בהריגת עוברין...

פרק ג' הפסקת הריון למען רפואת האם או באשת איש שזינתה והרתה ממזר או כשהיא מינקת.

(א) השאלה בשו"ת מהרי"ט שם (ח"א סימן צ"ט)...וברור שכוונתו אפילו כשאין שאלה של סכנת האם אלא השאלה היא בריאותית שהמשך העיבור מזיק לבריאות האם, דומיא דניול, ומצד שני יש בדברי התשובה הזאת כמה תיוהא...

מכן הלין נלפענ"ד דברור הדבר שהתשובה האחת והשלימה שהשיב המהרי"ט על שאלתו נתחלקה מאיזה סיבה סידורית של המעתיק לב' חלקים בב' חלקי התשובות האמורות...דאיבוד נפשות באמת אין כאן, אבל מסיק דמ"מ יש כאן משום לפ"ע אם אין רופאים אחרים שיוכלו לומר להם, בהיות שהם כשלעצמם מוזהרים על הנפלים...ודברי המהרי"ט יוצאין עי"כ כלולין בהדרן אין בהן גליזות, והיה העקוב למישור.

סיכום היוצא לנו להלכה מכל האמור בשער זה....

ג' כשיש צורך והדין נותן שמותר לסדר לאשה הפלה יש להעדיף לבצע זאת על ידי רופא ישראל...

ה' יש סוברים שאף על פי שישראל אינו נהרג על העוברין מכל מקום יש עליו איסור תורה מעשות זאת.

ו' יש סוברים שגם איסור תורה ליכא ויש רק איסור מדרבנן.

ז' וישנם גם הסוברים שגם מדרבנן האיסור שיש בזה הוא קלוש...

ט' כשנשקפת סכנה לאשה בהמשכת ההריון יש להתיר הפלת העובר בשופי.

י' גם כשמצב בריאותה של האשה רופף מאד ולשם רפואתה או השקטת מכאוביה הגדולים דרוש לבצע הפלת העובר, אף על פי שאין סכנה ממשית, גם כן יש מקום להתיר לעשות זאת, וכפי ראות עיני המורה המצב שלפניו.

י"א כן יש להתיר כנ"ז כשהאשה מינקת.

י"ב אשת איש שזנתה או נאנסה ונתעברה ואפילו מעכו"ם שאין הולד ממזר וחזרה בתשובה, מצדדים כמה מגדולי הפוס' להתיר לסדר הפלה אי משום בזיונה ואי משום חלול השם ופגם ובזיון המשפחה [ואי משום נימוקים אחרים הנזכרים בפנים].

י"ג לסדר הפלה קודם שנמלאו ארבעים יום מהריונה וגם לרבות קודם ג' חדשים מהריונה הוא קיל בהרבה מלסדר לאחר מיכן ויש על כן לצדד להתיר לסדר הפלה קודם שנמלאו לה כנ"ל והעובר איננו עוד בתנועה גם כשיש חשש מבוסס שהעובר שיוולד יצא בעל מום ובעל יסורים.

י"ד מאידך להמית הולד כשהאשה יושבת כבר על המשבר והולד כבר נעקר לצאת הוא חמור בהרבה מלפני שנעקר ואין להתיר בכגון זה כי אם במקום סכנה של ממש לאשה.

ט"ו גם במקום שהדין נותן להתיר הפלה מכל מקום יש לקבל על כך גם הסכמת הבעל כי ממונו הוא.

ט"ז כן יש לחזר לסדר ההפלה ע"י שתיית רפואה מעשיית מעשה בידים...

י"ח כל בני ישראל מוזהרים באזהרה חמורה לא לנהוג קלות ראש בהפסקת ההריון, ואחריות גדולה מוטלת בזה הן על השואל והן על הנשאל. מלבד מה שיש בזה משום גידור פרצת הפרוצות והזונים אחריהם שגם אומות העולם גדרו עצמם בזה ותיקנו תקנות ועונשים חמורים על העוברים והמסייעים, וישראל קדושים המה.

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סט בענין הפלת עובר לברר שאסור אף בשביל צער האם.

אסרו"ח סוכות תשל"ז. מע"כ חתני כבני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א.

א. לברר שהריגת עובר אסורה באסור רציחה בין בעכו"ם בין בישראל...

הרי מפורש בתוס' סנהדרין שישראל נאסרו ג"כ בהריגת עוברים באיסור דרציחה. ואין לטעות מלשון התוס' נדה דף מ"ד ע"א ד"ה איהו שכתבו שני פעמים לשון מותר להרגו... דפשוט וברור שהוא טעות סופר וצריך לגרוס את"ל דפטור ההורגו בבטן, שהוא דלא כדכתבו דחייב על הריגת עובר כשכבר מתה אמו, ואח"כ בתירוצם צריך לגרוס אף על גב דפטור ההורגו, והוא טעות סופר הניכר דהא מסקי להביא ראיה מגוסס בידי אדם דההורגו פטור ומחללין עליו את השבת כדאמר בפ"ב דיומא דף פ"ד ע"ב דאין מהלכין בפ"נ אחרי הרוב, ואיך שייך להביא ראיה מגוסס שהוא אסור באיסור רציחה לעובר אם נימא שהוא מותר שג"כ יהיו מחללין עליו את השבת, אלא מוכרחין לומר שהוא ט"ס ובעובר הוא אסור אך שפטור, דלכן איכא ראיה דעל מי שליכא חיוב מיתה לההורגו מחללין את השבת. וגם בלא זה אם היה מותר להורגו איך שייך שיהיה מותר לחלל עליו שבת, וכי חלול שבת תלוי ברצונו של האדם דאם ירצה לא יציל וגם יהרגוהו בידיים, ואם ירצה לקיימו יהיה רשאי גם לחלל שבת, שליכא ענין כזה כלל חלול שבת המותר להצלת נפש הוא חיוב ולא רשות. וא"כ הוא כמפורש גם בתוס' נדה שאסור להרוג עובר דלכן מחללין עליו את השבת...

ב. במה שק' על הרמב"ם שכ' דהיתר להרוג העובר במקום סכנה דהאם הוא משום רודף, דאמאי יצא ראשו אין נוגעין בו.

ולכן לדינא בין לתוס' בין להרמב"ם ואף לרש"י איכא איסור רציחה מלא תרצח גם על עובר ורק שפטור ההורגו ממתה, ואסור להורגו אף לפ"נ =לפקוח נפש= דכל אינשי ורק להצלת אמו שלא תמות בלידתו הוא ההיתר ולא בשביל שום צורך דהאם שזה אסור בפשיטות. ומטעם זה הוריתי שאף שהרופאים אומרים שיש חשש שמא תמות האם כשלא יהרגו את העובר, אף שלענין חלול שבת וכל האיסורין היו מחללין והיו עוברין במדת חשש שאמרו דהא גם בשביל ספק קטן וס"ס =ספק ספיקא= מחללין, מ"מ להרוג את העובר יהיה אסור עד שתהיה האומדנא להרופאים גדולה קרוב לודאי שתמות האם דמאחר דהוא מצד שנחשב רודף צריך שיהיה כעין ודאי שהוא רודף, וגם פשוט שאין חלוק לפ"ז בין הולדות, דאף הולדות שלפי דעת הרופאים הם כאלו שלא יחיו שנים רבות כהא דנולדים איזה ילדים במחלה הנקראת תיי - סקס אפילו כשנודע ע"י הבדיקות בעובר שנתחדש עתה שהולד יהיה ולד כזה אסור כיון דלהאם ליכא סכנה ואינו רודף אין להתיר אפילו שהצער יהיה גדול מאד וגם יחלו האם והאב מזה. ומטעם זה אמרתי להרופאים שומרי תורה שלא יעשו בדיקה זו כי לא יהיה תועלת מזה כי יהיו אסורים להפיל את העובר ויגרמו רק צער להאב ולהאם וגם יארע שילכו אצל רופא נכרי ואינו שומר תורה להפילו ונמצא שיעברו על לפ"ע =לפני עור=, עי' תשו' להלן סי' ע"א.

ג. במש"כ החו"י והמהרי"ט בענין הריגת עוברין, ובאור דברי הרמב"ן נדה (מ"ד ע"ב).

ועיינתי בחו"י סי' ל"א ומש"כ דמתוס' נדה משמע דבלא עקר הולד מותר להורגו היה זה מלשון מותר להרגו, אבל הא א"א לומר כן דאם מותר להרגו לא היה שייך שיחללו עליו שבת וכדכתב בעצמו דלומר דמותר להרגו ומותר לחלל שבת להצילו ודאי אין לו שחר וא"כ מוכרח לומר שהוא טעות סופר כדלעיל... ואף שהתוס' הא איירו בישיבה על המשבר ומתה דכבר עקר דבזה נאמר דמביאין סכין דרך רה"ר =רשות הרבים= לקרוע האם והחו"י כתב שמשמע שמותר בלא עקר, אבל כיון דמה שכתבו שמותר איירו בעקר שזה מוכרח שהוא טעות סופר אף להחו"י, הרי שוב לא הוזכר בתוס' כלל אופן שגם מותר ואיך כתב דבהמשך דברי התוס' איכא ג' חלוקים בעובר שחלוק שלישי הוא דבלא עקר מותר וזה הא ליכא בתוס' כלל, וגם לפי הגירסא המוטעית דמותר להורגו הא מתירין גם בעקר הולד דהא בזה איירו, וליכא חלוק השני דפטור אבל אסור. ואולי כוונתו לפי המשך דברי התוס' בצרוף מה שכתב בעצמו ומ"מ מקמי דעקר נראה דלכו"ע מותר מהא דערכין דף ז' ע"א דא"ר יהודה אמר שמואל ביצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריונה כדי שימות הולד הא בעצמו כתב דיש לדחות שהרי עכ"פ סופו למות ולחיי שעה דעובר לכו"ע לא חיישינן, ובעצם הא אין זה ראיה כלל דכיון דנדרש מקרא דומתו גם שניהם לרבות את הולד וגם בלא קרא מטעם דגופה היא הרי ליכא שום חלוק להרוג אותו אח"כ יחד עם אמו או קצת תחלה, דאף אם היה שייך לחוש לחיי שעה דעובר הא אף האם יכול להרוג תחלה אם היה אפשר וליכא ענין חיי שעה במי שחייבין להורגו, שלכן כיון שהוא לטובת האשה כדי שלא תבא לידי ניוול וליכא איסור מצד האשה, שודאי אסור לעשות לה יסורין וחבלות אחרות יתירות על חיוב המיתה שחייבה תורה, אין טעם שלא יוכל להרוג את העובר תחלה, אבל אם נימא כדבריו שאיכא קצת ראיה כיון שבעצמו דחה הראיה, איך מסיק שלפ"מ שכתבתי היה היתר גמור, וצ"ע בכונתו. אבל לדינא אסר החו"י מצד התוס' דחולין וסנהדרין ומצד הרמב"ם דמתיר רק משום דנחשב כרודף ומצד לשון רש"י בסנהדרין דכתב דמקשה לילד ומסוכנת עיין שם.

ועיינתי במהרי"ט שאיכא שתי תשובות הסותרות בחלק א', דבסימן צ"ז אסור כשליכא סכנה להאם ומתוך הא דיוצאה ליהרג מכין כנגד בית הריון, וגם כתב דלרבוותא דאמרי דמשום סכנת ולד לחודיה מחללין שבת כ"ש שאסור לפגוע בהן,

ובסימן צ"ט כתב דאף בישראלית מחמת אבוד נפשות אין נדנד כלל... שלכן פשוט שאין להשגיח על תשובה זו כלל כי ודאי תשובה מזויפת היא מאיזה תלמיד טועה וכתבה בשמו...

עכ"פ מש"כ בעל השרידי אש שרוב הראשונים חולקין על הרמב"ם שלכן סובר שהרוב הוא להתיר הריגת עוברים לצורך האם אף שלא לסכנה ממש אינו כלום דאינו כן דאף להסוברים שהוא מחמת דלא נחשב עדיין נפש נדחה מפני חיות האם נמי סוברין דהוא איסור מן התורה מדין רציחה להרוג עובר....

והנה בשאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג ראיתי דברים שלא נתנו להאמר שבעובר ממזר מתיר להפילו מטעם שהאשה בזמן שהיו סנהדרין בלשכת הגזית היו מחייבין אותה מיתה ולא היו ממתניין עד שיוולד מקרא דגם שניהם נחשב הולד כבר קטלא ומותר וגם מצוה להפילו, ואף שבזה"ז ליכא סנהדרין ואף דינה לא גמרו ולא יגמרו למיתה וגם לא התרו בה דין ד' מיתות לא בטלו, ועוד האריך בזה דלא כהחו"י שכתב בפשיטות שליכא שום חלוק, וממש דברים בטלים הם

כתבתי כל זה לענין הפרצה הגדולה בעולם שהמלכיות דהרבה מדינות התירו להרוג עוברים ובתוכם גם ראשי המדינה במדינת ישראל וכבר נהרגו עוברים לאין מספר שבזה"ז הא עוד יש צורך לעשות סיג לתורה, וכ"ש שלא לעשות קולות באיסור רציחה החמור ביותר, שלכן נשתוממתי בראותי תשובה מחכם אחד בא"י הנכתב למנהל ביה"ח שערי צדק ונדפס בחוברת אסיא י"ג המתיר הולדות שע"י בחינות הרופאים כשהוא עובר יותר מג"ח = מג' חדשים = שהעובר הוא במחלת תיי - סקס להפילו, ומצד זה הקדים שעצם הריגת העוברים הוא להרבה פוסקים רק מדרבנן ואף אם הוא מדאורייתא הוא רק משום גדר בנינו של עולם אבל מחמת איבוד נפשות אין נדנד כלל, והביא ממנהרי"ט התשובה דסימן צ"ט המתיר ולא הזכיר שבסימן צ"ז אוסר ואדרבה הוא כתב שגם בתשובה סימן צ"ז מתיר, וגם כתב שהשאלת יעב"ץ מתיר אף שאסר בפירוש, בשביל לשון וגם בעובר כשר יש צד להקל לצורך גדול, אף שברור ופשוט דלשון יש צד להקל הוא כאמר שיותר צדדים איכא לאסור וכדמסיק היעב"ץ ע"ז וצ"ע, ועל שו"ת רב פעלים שג"כ היה ירא לפסוק בזה שלכן מסיק להתיר בתיי - סקס להפיל עד שבעה חדשים, ולא מובן זמן זה שלא מצינו כלל. וברור ופשוט כדכתבתי הלכה הברורה ע"פ רבותינו הראשונים המפרשים והפוסקים ממש שאסור בדין רציחה ממש כל עובר בין כשר בין ממזר בין סתם עוברים ובין הידועים לחולי תיי - סקס שכולן אסורין מדינא ממש, ואין לטעות ולסמוך על תשובת חכם זה ושרי ליה מריה בזה הכו"ח לכבוד התורה ודין האמת.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן ק

על דרכי היתר הפלת עובר לצורך גדול ובמיוחד בגלל המחלה הנקראת תיי - סקס.

ב"ה, יום ועש"ק כ"ד אדר"א תשל"ח. הראו לי והמציאו לידי מאמרו של הגר"מ פיינשטיין שליט"א מה שבירר והעלה בדין הריגת עובר, עברתי עליו פעמים ושלש, והגם שיש להשיב באריכות על כל פרט ופרט מדבריו, בכל זאת אני בוחר לי לשם התועלת לא להיות בזה סופר - מאריך בדרך של מו"מ בפלפולא של תורה, אלא אבוא בקצירת - האומר ואצטמצם להשיב רק בנוגע לשרשי - הדין, ולא ברעש כי אם בדממה דקה, ובתנא ואייתי ומתניתא בידיה, והבוחר יבחר...

(ב) לדברי התוס' בנדה דף מ"ד ד"ה איהו שכותבים בלשון מותר להורגו בוחר לו הגר"מ פ' הדרך הפשוטה ביותר ולומר שפשוט וברור שהוא טעות סופר וצריך לגרוס במקום מותר פטור, ולא נרתע ממה שהתוס' חוזרים פעמיים בדבריהם לכתוב בלשון מותר, ועפ"י הגהתו זאת בא לידי בחינה של ונהפוך הוא לומר שהוא כמפורש גם בתוס' נדה שאסור להרוג עובר דלכן מחללין עליו את השבת.

והנה עם כל הכבוד, לא אדוני, לא זו הדרך, וחיים אנו עפ"ד גאוני הדורות, והמה טרחו כל אחד ואחד לפי דרכו לבאר ולהעמיד כוונת דברי התוס' בנדה וליישבם, ואף אחד מהם לא עלה על דעתו הדרך הקלה והפשוטה ביותר לומר שיש ט"ס בדברי התוס' ובמקום מותר צריך להיות אסור...

ומה עושה הגר"מ פ' בדברי מהרי"ט אלה? נוקט לו ג"כ הדרך הפשוטה ביותר, וכותב, שפשוט שאין להשגיח על תשובה זו כלל כי ודאי תשובה מזויפת היא מאיזה תלמיד טועה ומטעה וכתבו בשמו.

ואני תמה תמה אקרא איך אפשר לעקור תשובה שלימה במהרי"ט עפ"י השערה דמיונית כזאת? וזאת אפילו אילו לא היה הוכחה נגדית לפנינו על כך, ולמעשה יש לפנינו גם הוכחה נגדית לזה, דיעוין בשירי כנה"ג מי שהיה תלמידו המובהק של המהרי"ט ז"ל ביו"ד סי' קנ"ד בהגה"ט אות ו' שמעתיק בפשיטות דברי שו"ת מהרי"ט זאת שבס' צ"ט שהשיב בפשיטות דאין בהפלת עובר משום איסור איבוד נפש, וגם אינו רואה סתירה בזה למה שהשיב לפני זה בס' צ"ז ...

(ז) לזאת משנתנו בזה לא זזה ממקומה הן מ"ש להתיר הפסקת הריון בגלל המחלה הנקראת תיי - סקס עד שבעה חדשים להריונה, וכפי שנמקתי הטעם בזה בספרי צ"א ח"ג שם וכפי התנאים שהתנתי בזה, והן ביתר דרכי ואופני ההיתר לצורך גדול אחר...

הפסקת הריון, הרב אליעזר מלמד, אב ה'תשס"א מוקדש לעלוי נשמת ר' אברהם בן דוד

כלומר לעובר יש מעמד ביניים, מעמד של מי שעומד להיות אדם אבל עדיין אינו נחשב לאדם. ולכן במקרה של התנגשות בין חיי של העובר לחייה של האם, עדיפים חיי האם על חיי העובר, ומותר להמית את העובר כדי להציל את האם...

ואכן למעשה, מבחינה הלכתית ישנם הבדלים בין ישראל לבני-נח, שבמקרים מסוימים לאשה יהודיה יהיה מותר לבצע הפלה, ואילו לבת נח אסור.

למשל, במקרים שיש חשש שייולד עובר חולה מאוד, לדעת חלק מהפוסקים מותר ליהודיה לבצע הפלה, ואילו לבת נח אסור. וכן כאשר ישנו חשש שההריון יגרום למחלה אצל האם, ובמקרה רחוק אף יסכן את חייה, לדעת הרבה פוסקים ליהודיה מותר יהיה לבצע הפלה, ואילו לבת נח אסור.

אגב, מעניין שעמדת הנוצרים הקתולים היא, שבכל מקרה אסור לבצע הפלה. ואפילו אם ההריון יגרום למיתתה הוודאית של האם, לדעתם, אסור לבצע הפלה. ונימוקם הוא, עדיפות שתי מיתות על רצח אחד, כלומר עדיף שהאם והעובר ימותו בצורה טבעית מאשר לבצע הפלה שכמוהו כרצח (אסיא א' ע' 108).

באופן כללי עמדה זו תואמת את עמדת התורה שקבעה שאצל בני נח איסור ההפלה נחשב חמור כרצח. אבל במקרה של התנגשות בין חיי האם לחיי העובר, ישנה טעות בידם, שלפי ההלכה אם ההריון יגרום למותה של האם, מותר גם לבת נח לבצע הפלה (דעה שנייה בתוס' סנהדרין נט, א; שו"ת מחזה אברהם ח"ב י"ד י"ט)...

4 - האם ניתן להתיר ביצוע הפלה במקרים קשים...

נחלקו בדבר גדולי הפוסקים:

הדעה המחמירה סוברת, שאיסור הפלה נגזר מאיסור רציחה... (כדעה זו סוברים הרב אונטרמן נועם ו' ע' א. והרב פיינשטיין אג"מ חו"מ ח"ב ס"ט ועוד הרבה פוסקים).²

דעה נוספת סוברת שאיסור הפלה נלמד בקל וחומר מאיסור הוצאת זרע לבטלה... (מובא בחוות יאיר ל"א). ועל פי דעה זו ניתן להקל להפיל עובר כאשר הוא חולה מאוד, או כשהוא עתיד להיות ממזר (שאלת יעב"ץ ח"א מ"ג; ציץ אליעזר ח"ט נא, ג, ג).

ויש אומרים שהואיל והעובר אינו נחשב כאדם חי, ההפלה אסורה משום שיש בזה השחתה וחבלה, שכשם שאסור להשחית אבר אחד מאבריו של אדם, כך אסור להפיל את העובר. ועל פי דעה זו כשיש צורך גדול לטובת בריאות האם או הילד, מותר לבצע הפלה כפי שמותר לכרות אבר מגופו של אדם לצורך רפואתו (שו"ת מהרי"ט ח"א צ"ז; שו"ת תורת חסד מלובלין אה"ע מב, לב; עמוד הימיני ל"ב).

ודעה נוספת מבארת שמאחר שיש מצווה כללית לפרות ולהרבות חיים בעולם, ממילא ברור שהפלה אסורה כי היא מונעת חיים, והממית עובר מחבל ברצונו של הקב"ה להוסיף חיים בעולם. וגם לפי דעה זו כשיש צורך גדול לטובת בריאות האם או הילד מותר לבצע הפלה (משפטי עוזיאל ח"ג חו"מ מ"ו)...

6 - הפלת עובר חולה תי-זקס...

לדעת הרב פיינשטיין זצ"ל (אג"מ חו"מ ח"ב ס"ט)... אסור להפיל עובר החולה בתי-זקס. וכן סוברים עוד כמה פוסקים, וביניהם הרב אוירבאך זצ"ל. אולם במקרה שהידיעה שעומד להיוולד לה בן חולה כל-כך, מכניסה את האם למצב נפשי קשה, עד שיש חשש שדעתה תיטרף עליה, במקרה כזה גם לדעה המחמירה מותר לבצע הפלה, משום שמחלת נפש קשה עלולה לגרום לסכנת נפשות, וחייה של האם קודמים לחיי העובר (נשמת אברהם חו"מ תכ"ה, 15).

אולם לדעת הרב שאול ישראלי והרב אליעזר ולדינברג, גם כשאין חשש שהאם תחלה במחלה נפשית, כאשר העובר חולה בתי-זקס מותר לבצע הפלה, משום שכלל לדעתם אין הפלה נחשבת כרציחה, אלא כחבלה. ואם כן עדיף למנוע מהעובר הזה את כל הסבל שייפול בגורלו, וטוב לו יותר שלא להיוולד כלל. וכן עדיף לחסוך מהאם את הצער הנורא, שתראה את פרי בטנה מתייסר ועיניה כלות ללא יכולת לעזור לו. ועוד, שיש סוברים שאיסור הפלה הוא מדברי חכמים, ולכן כשיש צורך גדול כל כך, אפשר להקל ולבצע הפלה (עמוד הימיני ל"ב).

וכמובן שעדיף לבצע את ההפלה כמה שיותר מוקדם, אולם בדיעבד, כתב הרב ולדינברג, שעד לחודש השביעי מותר לבצע את ההפלה, אבל לאחר מכן הדבר יותר חמור, משום שפעמים רבות הוולד כבר מגיע לידי גמר התפתחותו בחודש השביעי (ציץ אליעזר יג, קב).

עוד חשוב לציין שלדעת השיטות המקלות, אם אפשר, עדיף לבצע את ההפלה בדרך עקיפה, על ידי בליעת תרופה או הזרקתה, ולא בדרך ישירה, על ידי סכין מנתחים וכדומה.⁴

והואיל והדבר שנוי במחלוקת, ראוי לשאול שאלת חכם בכל מקרה לגופו (ועיין בהלכה 9 אודות אמינות הרופאים).

7 - תסמונת דאון

והשאלה, האם מותר לאשה שהתברר לה שעוברת סובל מתסמונת דאון להפיל את עוברת? כפי שלמדנו לדעת הרב פיינשטיין (אג"מ חו"מ ח"ב ס"ט), כשם שאסור להרוג ילד מונגולואיד כך אסור להרוג עובר מונגולואיד...

והרב גורן כתב, שלמרות שיש היתר להפיל עובר החולה בתיי-זקס, זהו מפני שכבר מלכתחילה הוא עומד למות זמן קצר לאחר לידתו. אבל בעלי תסמונת דאון, מאחר שיכולים לחיות זמן רב, למרות פיגורם הגופני והשכלי, אין היתר לבצע הפלה. אבל אם ישנו חשש שהאיזון המשפחתי יתערער בעקבות לידת ילד הסובל מתסמונת דאון, אזי יש להתיר לבצע הפלה.

ולדעת הרב ולדינברג (ציץ אליעזר ח"ט נב, ג; ח"ד מג, ד), מותר לבצע הפלה כאשר העובר מונגולאיד, משום שלדעת הרבה פוסקים איסור הפלה הוא מדברי חכמים, ולכן כדי למנוע צער גדול מהיילוד החולה ומההורים, אפשר להתיר לבצע הפלה. ואפילו אם איסור הפלה הוא מהתורה שבכתב, מכל מקום אין הוא חמור כאיסור רציחה, ולכן בצורך גדול כל כך אפשר להקל. וכן פסק הרב ישראלי בספרו עמוד הימיני (ס' לב).⁵

8 - כשיש חשש שהעובר בעל מום...

תשובה: לדעת בעל האגרות משה ועוד פוסקים, ברור שאסור לבצע הפלה. ולדעת בעל תשובות ציץ אליעזר (ח"ט נא, ג), גם במקרה שיש חשש סביר שהעובר פגום - מותר לבצע הפלה.

9 - אמינות הרופאים והתייעצות עם רב

מותר לבני הזוג לבחור לנהוג על-פי השיטה המתירה להפיל עובר חולה או בעל מום, ואף-על-פי-כן כדאי מאוד שיתיעצו עם רב או עם רופא היודע להעריך כראוי את חיי העובר. למרבה הצער, קרו כבר מקרים רבים שרופאים התרשלו במלאכתם, ערכו בדיקות רשלניות, שעל פיהן חרצו את גזר דינו של העובר למוות, ובאמת העובר היה בריא ושלם. לפעמים זה קורה לאחר שמתקבלות תוצאות לא ברורות, והאחריות המקצועית מחייבת לערוך בדיקה חוזרת, אולם הרופא, מתוך יחס של זלזול בעובר, נחפז והורה על הפלה...

המליצו ללכת לרופא דתי שמתייחס בקדושה לחיי העובר. ואם אין בנמצא רופא ירא שמים, יש להתייעץ עם שני רופאים שונים שיבדקו כל אחד בנפרד את מצבו של העובר, ולא יתאמו ביניהם את עמדתם. ורק אם שניהם יקבעו שהעובר פגום, אזי ניתן לסמוך עליהם (הרב עובדיה יוסף אסיא א' ע' 92).

ולמעשה, הרבה פוסקים סוברים שניתן לסמוך על רופא חילוני, ובתנאי שיהיה ברור שהוא מתייחס בכל מלוא הרצינות לחייו של העובר, ובכל מקרה שיש ספק קל, יבדוק שוב ושוב עד שיגיע למסקנה ברורה. אמנם צריך לדעת, שישנם מומים שלא ניתנים לאבחנה ודאית, וגם לאחר בדיקות חוזרות ישאר לגביהם ספק. במצב כזה, כפי שלמדנו בסעיף הקודם, לדעת כמה פוסקים אסור לבצע הפלה, ולדעת פוסקים אחרים מותר.

10 - האם רצוי לבצע בדיקה לגילוי פגמים בעובר...

למעשה, נראה שעדיף שנשים יבצעו את כל הבדיקות המומלצות על ידי הרופאים. ואף שבאמת לפי הדעה המחמירה גם במקרה שיתברר שהעובר בעל מום, לא יהיה היתר לבצע הפלה, מכל מקום יש דעה אחרת שמקלה. ובמקרה של בעיה תוכל האישה לפנות אל רב שיפסוק לה, האם לנהוג כדעה המחמירה או המקלה. ועוד, במקרה שישנו חשש סביר, שמחמת הצער על לידת הילד החולה, עלולה דעתה של האם להיטרף עליה, גם לפי הדעה המחמירה, מותר לבצע הפלה. משום שטירוף דעת גובל בסכנת נפשות, וכשיש התנגשות בין חיי האם לחיי היילוד, לדעת הכל מותר לבצע הפלה. ואפילו אם יוחלט ללכת לפי השיטה המחמירה, לפחות תוכל האם להתכונן לכך מבחינה נפשית בחודשים שנותרו עד ללידה. ולאור כל הסיבות הללו, ראוי להמליץ בפני נשים לבצע את כל הבדיקות הנדרשות על ידי הרופאים. וכן הורה למעשה הגאון הרב אברהם שפירא שליט"א. . . .

אגב, לפני כמה שנים פרסם הרב אבינר תשובה בה הוא ממליץ לנשים מבוגרות לבצע בדיקת מי-שפיר, כדי שאם יתברר להן שעוברן חולה, יוכלו להתייעץ עם רב, ולהחליט אם ללכת לפי השיטה המחמירה או המקלה. בכמה בתי חולים תלו תשובה זו על הקיר. ובזכותה, מספר לא מבוטל של נשים בסביבות גיל הארבעים שעד אז חששו להיכנס להריון, שמא יולד להם ילד חולה, העזו להיכנס להריון, וכך התרבו נפשות בישראל...

12 - נערה לא נשואה שנכנסה להריון

נערה שנכנסה להריון שלא במסגרת הנישואין, ברור לכל הפוסקים שאסור לה להפיל את עובריה, משום שרק לגבי ממזר נחלקו הפוסקים אם מותר להפילו, אבל העובר הזה כשר לכל דבר, ואין שום היתר להורגו...

בני זוג החושבים שמצבם הכלכלי לא מאפשר להם לגדל ילד נוסף בבית, אם האשה התעברה, ברור שאסור לה לבצע הפלה. ובזוהר אמרו על מי שגורם להריגתו של עובר, שהוא סותר את בניינו של הקב"ה, וגורם בכייה בשמיים, ובעונו מתרחקת השכינה מהארץ - וצרות מתרבות בעולם (עיין זוהר שמות ג, ב).

אבל לאשה שנאנסה וחוששת להיכנס להריון, יש פתרון. ישנה גלולה צרפתית, שאם נוטלים אותה בתוך שלושת הימים שלאחר האונס, לא יוצר הריון. וגם התקן תוך רחמי אם יוכנס ביום שלאחר האונס - ימנע את ההריון. ולכל הדעות מותר לאשה שנאנסה לעשות כן, משום שאין כאן הריגת עובר, אלא מניעת הריון בלבד.

13 - האם מותר להפיל לצורך בריאות האם...

השאלה מה הדין כאשר ברור שההריון לא מסכן את חייה של האם, אבל הוא מחרף את מחלתה. למשל קורה שמחלת עיניים או אוזניים מתחזקת מאוד על ידי ההריון, עד שהאשה עלולה להגיע לעיוורון או לחירשות בשתי אוזניה. במקרה כזה הרב עוזיאל הקל לבצע הפלה (משפטי עוזיאל ח"ג חו"מ מ"ו). ואילו לדעת הרב פיינשטיין אסור לבצע הפלה.

וכן קורה שההריון גורם להחרפת מחלה שאינה מסכנת את חייה, אבל גורמת לה סבל נורא. ובמקרה כזה לדעת מהרי"ט (ח"א צ"ז) והציץ אליעזר (ח"ט נא, ג), מותר לה להפיל. ואילו לדעת הרבה פוסקים וביניהם הרב פיינשטיין אסור לה להפיל. לעיתים ההריון עלול לגרום לאשה לחלות במחלת נפש, עד שדעתה נטרפת עליה. במקרה כזה כתב בשו"ת לבושי מרדכי (ח"מ ל"ט), שמותר לה להפיל את עובריה, כי טירוף הדעת הוא בכלל סכנת נפשות, שהרי היא עלולה לאבד את עצמה לדעת. אבל בספר נשמת אברהם כתב בשם כמה רופאים פסיכיאטרים, שכיום ישנן תרופות שמסוגלות למנוע את התקפי הדיכאון שלאחר הלידה. ואם כן כיום לאשה שחוששת שתחלה במחלת נפש בעקבות ההריון אסור לבצע הפלה, משום שניתן לפתור את בעייתה על ידי כדורים. וכן הסכים הרב אורבאך (נשמת אדם ח"מ תכה, 10).

אבל ברור שאם יש מחלת נפש שלא ניתנת לטיפול על ידי תרופה, והיא נגרמת מההריון - מאחר שככלל מחלת נפש נחשבת לסכנת נפשות, מותר לה להפיל את עובריה כדי לשמור על חייה.

14 - חולת סרטן שנכנסה להריון

השיב על כך בשו"ת שאלת ישורון (ל"ט), שמותר לה להפיל את עובריה, משום שחייה קודמים לחייו, וגם לחיי שעה יש ערך, עובדה שמחללים שבת כדי להאריך חייו של חולה או גוסס. ועוד יתכן, שאם תמשיך את ההריון, תמות עוד לפני סופו, וגם העובר ימות איתה, כך שממילא לא בטוח שהוא יזכה להיוולד. ולכן למסקנה מותר לה להפיל את עובריה כדי להאריך את חייה. וכן כתב הרב זילברשטיין, שמותר לחולת סרטן שנמצאת בהריון לקבל טיפולים שממיתים את העובר, כי חייה קודמים לחייו של העובר (נשמת אברהם ח"מ תכה, א, 13).

אבל הוסיף הרב אליעזר ולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר (ט, נא, ג), שאם האשה מעונינת להמשיך בהריון, למרות שברור לה שההריון יקרב את קיצה, במקרה כזה אינה חייבת להפיל. ואף שבדרך כלל אדם מצווה לעשות הכל כדי להמשיך לחיות, בכל זאת כאן כשהמטרה היא שלא לפגוע בעובר, אין עליה חובה לבצע הפלה, ומותר לה לקיימו ולהעניק לו מחייה.

פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובריורי יוחסין יא פס"ד בעמוד תקסח

[עמוד תקסח] פונדקאית בהלכה...

נושא הדין.

מר ד' מ' מבקש להפרות מבחנה עם ביצית של אשה נכרית, לצורך השתלה בפונדקאית, עפ"י היתר הרזנ"ג (כפי שכתב ב"אסיא" חוברת סה - 10, תשנ"ט, עמ' 45), ועפ"י מה שהורו לו במכון פוע"ה, ועפ"י מה שהתפרסם בעתון שהגרנ"ק היתר כזאת. לדבריו, הורה פעם האדמו"ר שלו שכשיש מחלוקת בין הפוסקים יש ללכת אחר הפוסק המיקל (?). הוא אומר שבקש את ההיתר אחר שנמנע ממנו ומאשתו פרי בטן כבר 27 שנים, והם כבר עברו את הגיל לקבל ילד לאימוץ, והאשה רוצה מאד מאד לגדל ילד בביתם (האשה נותחה בגלל מחלה והוצאו ממנה אברי ההריון וההולדה). הפונדקאית שעלתה מחבר המדינות, היתה נשואה אזרחית והתגרשה אזרחית, ויש לה ילדים מאותם נישואין, והיא טוענת שהיא יהודיה ומציגה מסמכים.

פסק דין: בפונדקאות קיימות בעיות הלכתיות ומוסריות, ולפיכך אין להשתמש בפונדקאית בשום אופן.

השאלות לדין.

- האם מותר לבעל להפרות מבחנה לצורך השתלה בפונדקאית.
- ייחוסם של הילדים שנולדו מפונדקאית.
- האם עדיף שהפונדקאית תהיה יהודיה.
- האם לבעל ההריון יש זכות בדמי העובר שמוכרת האשה.

[עמוד תקסט] תשובה...

ד. במשנה ערכין ז א: האשה שיצאה ליהרג אין ממתניין לה עד שתלד. ובגמ': פשיטא גופה היא, איצטריך ס"ד אמינא הואיל וכתוב כאשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה, קמ"ל...

וכתב האו"ש במלואים לחובל ומזיק פ"ד ה"ב (נדפס בסוף חלק זמנים) שהרמב"ם חולק על תוס' וסובר שהעובר אינו ממונא הבעל, וזה גופא הקמ"ל בגמ' ערכין שם, דלאו ממונא דבעל הוא אלא גופה, וכי חובל את גופה משלם להאשה, אלא כי איתא בעל בשעת החבלה זכי ליה רחמנא לבעל ההריון, וזכות הבעל בהולדות בא בעת הנגיפה, וכשהאשה עצמה נגפה עובריה או נטלה סם כדי להפיל לא שמענו שחייבת לשלם דמי ולדות לבעל, דכגופה הן והן של עצמה, אלא דבשעת החבלה זכתה רחמנא הדמים לבעל, ואימתי חייבה תורה רק בנגפו בה אחרים, אבל בחובלת היא בעצמה לא חייבתה תורה לשלם לבעל. ע"כ. ועי' ברכת שמואל ב"ק ס' כו וסי' כט שאין הולדות כצרי של האב, אלא שהוא דין כופר מחודש להריגת הוולדות.

ולדעת התוס' שהעובר ממונא הבעל הוא, ולא ממונא האשה, אין הבדל בין התעברה ע"י נישואין לבין התעברה בזנות...

לפיכך פונדקאית שקבלה זרע מאחר ומוכרת הולד תמורת כסף, לדעת התוס' כיון שמודה שהוא ממנו הכסף שייך לבעל ההריון, אבל לדעת האו"ש בדעת הרמב"ם, וכן לפי הברכת שמואל הנ"ל, אין העובר שייך לו לענין זה. והממע"ה. אברהם דוב לוין.

פסק דין מבית משפט המחוזי בירושלים

ת"א 3198/01

פלוני ואח' נ' עריית ירושלים ואח'

תק-מח 2008(2) 8941

במהלך הריונה טופלה התובעת בטיפת חלב ובבית החולים הדסה שבירושלים. בשבוע ה-27 התגלה מום קשה בעובר. מששאלה התובעת את הנתבעים על האפשרות לבצע הפלה, נענתה כי בשלב כה מתקדם של ההיריון לא ניתן לבצע הפלה. תשובה זו ניתנה על סמך הנחת הנתבעים כי התובעת שייכת למגזר החרדי ולפיכך כפופה למרותם של רבני המגזר, אשר לדעתם לא היו מתירים הפלה במקרה זה. הילד והוריו תובעים פיצוי בגין רשלנות רפואית והולדה בעוולה. לטענתם, לידת העובר והטיפול בו אחר כך הסבו להם נזקים נפשיים ופיזיים רבים, ואילו ההורים היו יודעים על אפשרות של הפלה, היו מבצעים אותה אף ללא אישור רב. פסק הדין ניתן בד' באייר תשס"ח (12.5.08).

השופט משה דרורי:

כפי שהראיתי לעיל, הוכחה העילה של הולדה בעוולה, ועל כן המקסימום שיכולה המערכת השיפוטית לעזור (שכן אין ביכולתה לרפא מומים או להורות למתדיין לקבל באהבה כל מה שעושה הבורא), הוא לפסוק לזכות התובעים את הפיצויים המגיעים להם.